

blandt Islands kolonister eller blandt begravede østeuropæiske købmandshustruer. På en fast og bred baggrund af vikingetidige kilder tager Judith Jesch også spørgsmålet op om vikingekvindernes litterære eftermæle, om skjoldmøerne hos Saxo og om andre kvindelige skikkelser i mytologiske skrifter fra det trettende århundredes Island. Endelig behandler hun ættesagaernes stolte kvinder, hvis litterære funktion er at ægge deres – næsten fredelige – mænd til hævn og fejde. Her ser hun sagaernes protest mod fejdeinstitutionen som noget karakteristisk for det trettende århundredes kristne åndsliv og »Hetzerinnernes« plads heri som udtryk for middelalderligt kvindehad. Forfatteren afholder sig bevidst fra at hævde, at vikingesamfundets kvinder fungerede på samme måde. (Anmelderen føler trang til at være mindre forsigtig: Den vikingetidige fyrstedigtning få kvinder optræder netop som krigermoralens ultimative dommere. Et samfund, der anså det for en stor skam for en mand at få ry for feighed blandt mænd, men en langt større skændsel at få et sådant rygte blandt kvinder, må have givet krigerens mødre, koner og kærester en løftestang i hænde. Sagaerne sætter spørgsmål ved den ethos, som fyrstedigtningen tager for givet – men har kvinderne forandret sig lige så hurtigt som de mandlige forfattere?).

Ved omhyggeligt at gennemgå alle kilder til vikingetidens samfund og ved altid at stille vågne og kritiske spørgsmål har Judith Jesch ikke blot givet en god indledning til forskning i de nordiske kvinders historie, men tillige en fremragende indføring i vikingetidens *almindelige* historie (hvilket som bekendt betyder »alle mænds« historie). – Og så er bogen spændende skrevet og smukt illustreret.

Rikke Malmros

UFFE HARTVIG LARSEN: Vikingernes religion og livsanskuelse, København, Akademisk Forlag 1989, 254 sider. 54 illustrationer, 168,00 kr. inkl. moms.

Med bogen Vikingernes religion og livsanskuelse er det forfatterens hensigt at give en grundig introduktion til nordisk religion og livsanskuelse i vikingetiden. Bogen er bl.a. beregnet på undervisning i religion i gymnasiet og HF.

Efter en ultrakort gennemgang af vikingetidens historie giver forfatteren en kort indføring i forskellige religionsvidenskabelige begreber, som er hentet fra analysen af såkaldte primitive religioner. Vikingetidens religion henregnes af forfatteren til primitive religioner med henvisning til vikingesamfundets slægtsfællesskab og naturopfattelse, som har mange træk til fælles med nutidige primitive og stammereligioner.

Læseren bliver introduceret til de vigtigste personer og begivenheder i den nordiske mytologi gennem et fyldigt uddrag af Snorres »Gylfaginning« (Kong Gylfes øjenforblindelse). Efterfølgende redegør forfatteren i en række korte tematiske afsnit for forskellige sider af den nordiske mytologi: Slægt og ære, skæbnetro, jegsjæl og frisjæl, kult, magi og døden. Mest interessant er forfatterens påpegning af modsætningen mellem skæbnetroen, hvor det enkelte menneskes skæbne afgøres ved fødslen gennem nornernes tildeling af lange eller korte livstråde til det enkelte menneske, og opfattelsen af, at det enkelte menneske

gennem sine handlinger og appeller til guderne selv i høj grad bestemmer sin skæbne.

Bogens sidste 100 sider udgøres af en kildedel med uddrag af 56 forskellige tekster med relation til den nordiske mytologi.

For læseren, som selv vil arbejde videre med nordisk mytologi, kan bogen ikke mindst takket være sine fyldige kildeuddrag være et godt udgangspunkt og en hjælp til at finde den relevante litteratur. Derimod vil anvendelsen af bogen i gymnasieundervisning kræve en stor indsats fra lærerens side – ikke mindst det fyldige uddrag fra »Gylfaginning«, som er helt centralt for kendskabet til den nordiske mytologis gudepanteon, forekommer pga. dets arkaiske dansk ikke umiddelbart tilgængeligt for nutidens gymnasieungdom.

Forfatteren har benyttet Finnur Jonssons oversættelse fra 1900, og en nyoversættelse eller modernisering af teksten havde nok været på sin plads. Endelig synes det ikke helt at lykkes for forfatteren at anvende de religionsvidenskabelige overvejelser i bogens indledning vedr. primitive religioner på vikingetidens mytologi på en overbevisende måde.

Poul-Erik Bjørn Nielsen

POUL SKAANING: Harald Blåtands sidste kamp. Trelleborgene og brydningerne i dansk vikingetid 979-983. Dansk Historisk Håndbogsforlag, 1992. 209 s., illustreret. 188 kr.

En anmelder, som skulle anmelde en slet bog, men dog gerne ville begynde venligt, indledte sin anmeldelse således: »Der er både meget godt og meget nyt i denne bog«. Resten af anmeldelsen lød: »Desværre er det gode ikke nyt og det nye ikke godt«. Jeg ville også gerne være venlig, men kan dårlig finde noget strå i denne bog at klynge mig til. Der er meget nyt i den, og det er bestemt ikke godt, og det gammelkendte, som bogen rummer, er med flid valgt blandt det mere tvivlsomme.

Skaaning vil forklare vikingetidens ringborge og sætte dem ind i en politisk kontekst. Hans ide er, at de er opført i forbindelse med den strid mellem Harald Blåtand og Sven Tveskæg, som kostede Harald livet. De skal have tjent som beskyttelse af Svens ledingsflåde mod jomsvikingerne, som støttede Harald og kunne ødelægge skibene et for et om vinteren, hvis de ikke samledes sammen og bevogtedes. Opstanden mod Harald forklares med byggeriet af Ravning Enge broen, som betragtes som provokerende nytteløs.

Den, som vil lodse denne tese i havn, må navigere gennem en veritabel skærgård af anstødssten. For det første må Harald dø i 981, noget tidligere end det traditionelle *ca. 985*. Man kan, som Skaaning siger, ikke lægge megen vægt på Adam af Bremens oplysninger om Haralds regeringstid, men Niels Refskou har nylig vist, at Otto III's diplom fra 988 indebærer, at Haralds død snarest faldt i 987, ikke *før* 985. Skaaning har benyttet Refskous arbejde i anden sammenhæng, men dette forhold tager han ikke op. En væsentlig forudsætning for hans teses mulighed er dermed ikke etableret. Værre er det, for det andet, at hvis ringborgene skulle kunne fungere som vinteroplagspladser for langskibe, må skibene kunne manøvreres derind. Skaaning er klar over, at portene er for smalle,